

TVÁŘÍ V TVÁŘ HISTORII A SOUČASNOSTI. VYUŽITÍ HISTORIE V OBČANSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ, INSTITUT TEREZIÁNSKÉ INICIATIVY

PŘÍPADOVÁ STUDIE

Klíčová otázka: Skutečně nám historie dává možnost, jak lépe porozumět dnešku? A může nás vést k tomu, abychom se ve společnosti více angažovali?

Projekt *Tváří v tvář historii a současnosti* mířil na učitele a žáky, ale také lektory z regionů s velkou mírou sociálního vyloučení, převážně z romské komunity. Vyšli jsme z přesvědčení i dlouholeté zkušenosti, že skrze poznání historie, přesněji řečeno vybraných momentů moderních dějin 20. století je možné lépe porozumět dějům, které probíhají v současnosti, poučit se, nahlédnout na lidské chování ve vypjatých momentech, přemýšlet o své osobní i skupinové identitě, svém místě ve světě a čeho můžeme dosáhnout vlastní aktivitou. Jsme totiž přesvědčeni, že pokud chápeme souvislosti, dovedeme aplikovat naše vědomosti v reálném světě, rozumíme příčinám svých postojů a jsme ochotni je měnit, jsme silnější, sebevědomější a nepůsobí na nás tolik strach, který je v těžkých momentech ve společnosti přítomný a ovlivňuje naše smýšlení i jednání.

Kontext

Náš projekt tvořily navzájem propojené aktivity (kurz pro lektory, programy pro školy, natáčení klipů s mladými lidmi a veřejné debaty k nim a studentská konference, která měla spojit všechny tři naše cílové skupiny). Bohužel se vzhledem k okolnostem v naší organizaci nepodařilo projekt dokončit, ale jeho realizovaná část byla pro nás velkým přínosem. Ráda bych se zaměřila především na metodu, která byla vybrána jako prostředek k dosažení cíle.

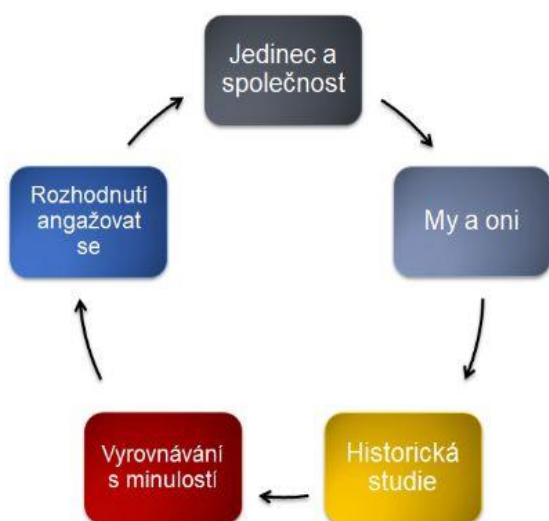
Popis vybraného prvku: Metoda Facing History and Ourselves

Projekt vznikl v situaci, kdy byla v České republice stále patrnější pasivita velké části společnosti ke společenskému dění a přesvědčení, že sami nemáme možnosti veřejné dění ovlivnit. Míra společenské zodpovědnosti a vnímání sebe sama jako aktivního člena společnosti, který se podílí na rozhodovacích procesech, roste v závislosti na vzdělání, sociální situaci, rodinném prostředí a kritickém myšlení. K příčinám problému patří také nedostatečné znalosti, nedostatek informací a zejména nedostatek osobní zkušenosti. Vnímali jsme také zvyšující se akceptaci předsudečného vnímání příslušníků menšin, projevy verbální nenávisti a zvyšující se toleranci k jejím projevům. Tento vývoj měl více příčin: rychlé změny vedou k rozrušení dlouhodobých jistot, zpochybnění tradičních hodnot, masové rozšíření internetu a sociálních sítí, které umožňuje anonymitu, svobodu slova mylně interpretovanou jako možnost šířit neověřená tvrzení a lži. V takové situaci je obvyklé

hledání viníků a jejich identifikace, která umožňuje přenesení odpovědnosti a jednoduché možnosti řešení. Viníka je možné najít kdekoli, zejména pak mezi znevýhodněnými skupinami, které jsou nejzranitelnější. Tuto situaci jsme chtěli řešit na úrovni vzdělávání – nejen žáků a učitelů z většinové společnosti, ale také mladých lidí z menšin a ve vzájemném setkávání. Zejména v postižených regionech jsme chtěli pracovat s mladými lidmi atraktivní metodou, aby byli motivováni k zapojení se do dění kolem sebe.

Klíčem k dosažení cíle byla **výuková metoda Facing History and Ourselves/Tváří v tvář historii** (dále FHAO) a tým učitelů-lektorů, kteří se přihlásili do 70-hodinového kurzu, jenž je měl vybavit znalostmi, ale také dovednostmi a kompetencemi, jak zmíněné cíle úspěšně naplňovat. Kurz byl vystaven tak, aby vedle znalostního zázemí umožnil účastníkům pochopit a osvojit si principy této metody, pomocí nichž by pak mohli vytvářet vlastní výukové lekce a vyučovat moderní dějiny.

Metoda FHAO vznikla ve Švýcarsku a Spojených státech amerických v devadesátých letech 20. století a zaměřuje se na práci s traumatickými momenty moderních dějin pod mottem *People make choices, choices make history*. V České republice funguje od roku 2002 a pro náš projekt jsme získali špičkové lektory a zároveň učitele, kteří ji u nás používají. Program nabízí zajímavou a originální metodu výuky moderních dějin, která umožňuje žákům pochopit dějinné události v jejich komplikovanosti, připomíná hodnotu lidského života, důstojnosti jednotlivce a jeho přirozených práv a podporuje diskusi o odpovědnosti, vině, trestu a vyrovnávání se s traumatickou a bolestnou minulostí. Vychází ze schématu, kdy jednotlivé prvky na sebe navazují a vzájemně se podmiňují.

Stručně k jednotlivým částem schématu:

Jedinec a společnost – je potřeba začít u sebe – proto se zabýváme identitou každého jednotlivého žáka či dospělého, jak ji sám vnímá, skutečnostmi, které tuto identitu formují a

definují nejen jeho místo ve světě, ale také do značné míry jeho chování a rozhodování se v běžných životních situacích.

My a oni – pokračujeme studiem principů a zákonitostí, podle kterých vznikají skupiny a společnosti (např. národy). Zkoumáme, jak tyto skupiny vnímají sama sebe, své členy, resp. ne-členy a co z toho může vyplývat v souvislosti s jejich právy a povinnostmi.

Historická studie – teprve v historické studii, dochází k analýze historických událostí. Zaměřujeme se zejména na chování jednotlivců a skupin v situacích volby a rozhodnutí. Sledujeme a snažíme se pojmenovávat skutečnosti, které vedou člověka k poslušnosti, lhostejnosti, agresivitě, ale také k účasti, angažovanosti, statečnosti, odboji nebo k roli zachránce.

Vyrovňování s bolestnou minulostí – zásadní je to, že historickou studií celý proces nekončí – dál pokračujeme na cestě objevování našeho místa a role v dějinách. V případě, že historická studie zkoumá traumatickou událost, následují velmi důležité otázky hodnocení, historické paměti a historického odkazu a vyrovnávání se s pamětí a historií. Objevujeme skutečný význam takových pojmů, jako jsou vina, odpovědnost, soud a trest a přemýšlíme o tom, jak tyto pojmy chápeme v dnešním světě.

Rozhodnutí angažovat se – v poslední části programu se zaměřujeme na to, jak se poznání a pochopení minulosti může promítnout do vnímání problémů dneška. Na příbežích ze současnosti poznáváme, jak obyčejní lidé dnes a denně svými volbami a rozhodnutími utvářejí historii. Začínáme chápat, že i my sami máme moc utvářet dějiny, zjišťujeme, co to znamená být občanem demokratického státu, tedy zabývat se svými právy a odpovědností.

Kurz byl vystavěn tak, aby se jeho absolventi s metodou nejen seznámili, ale také si ji osvojili. Vedle metody FHAO je měl kurz vybavit měkkými dovednostmi, které jsou pro práci s mladými lidmi nezbytné. Součástí bylo také zážitkové vzdělávání formou exkurze na místo paměti (Lety u Písku) a setkání s pamětníky holocaustu.

Klíčové momenty:

V průběhu projektu se ukázalo, že:

- Metodu není možné replikovat bez pochopení jejích principů, ale také bez reflexe vlastních postojů a hodnot
- Je možná její částečná replikace absolventy kurzu, byla by však potřeba dlouhodobá metodická podpora a supervize a kolegiální poradenství
- V podmínkách romské komunity nejde tak ani o přesnou aplikaci metody, jako o přinesení nových impulzů, aktivitu a snahu něco dělat, motivaci, ale i nutnost řešit každodenní existenční problémy jejich členů.

Učili jsme se za pochodu, snažili se reagovat pružně. Zjistili jsme, že u dalších našich projektů je potřeba detailněji znát podmínky, ve kterých mohou spolupracovat kolegové z romské

menšiny, že jejich životní zkušenosti jsou velmi odlišné od zkušeností naší běžné cílové skupiny – učitelů. Právě jejich účast v kurzu a dalších aktivitách byla ovšem dle zpětné vazby největším přínosem projektu, protože přispěla ke vzájemnému poznávání.

Chcete vědět víc? http://www.terezinstudies.cz/education/metoda_facing_history.html,
<http://www.tvarivtvar.cz/>, <https://www.facinghistory.org/>,
http://www.terezinstudies.cz/projects/tvari_v_tvar_historii.html

Oblast/kategorie: Občanské vzdělávání

Klíčová slova: Historie, přítomnost, aktivní občanství, občanské vzdělávání, Facing History And Ourselves/Tváří v tvář